

MATERIJALNOPRAVNI USLOVI ZA RASKID UGOVORA O MEĐUNARODNOJ PRODAJI ROBE OD STRANE KUPCA**

Sažetak

Predmet i cilj istraživanja se sastoje u analizi i rasvetljavanju osnovnih materijalnopравnih uslova koje Konvencija Ujedinjenih nacija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine postavlja za raskid ugovora od strane kupca. Ova tema je značajna zbog celokupnog sagledavanja odgovornosti ugovornih strana usled neispunjenja obaveza kod ugovora o međunarodnoj prodaji robe. Prilikom istraživanja analizirani su tekstovi odgovarajućih odredaba pomenute konvencije, dostupna sudska i arbitražna praksa, kao i stavovi pravne misli izneti u odgovarajućoj i dostupnoj domaćoj i stranoj literaturi. Rezultat navedenih analiza je pokazao da su materijalnopравni uslovi za raskid ugovora o međunarodnoj prodaji robe od strane kupca kompleksni, izrazito iznijansirani i precizno formulisani. U skladu sa tim, sudska i arbitražna praksa, kao i doktrina, na stavu su da se ti uslovi moraju tumačiti restriktivno.

Ključne reči: ugovor o međunarodnoj prodaji robe, povreda ugovora, raskid ugovora, Bečka konvencija.

* Vanredni profesor, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Niš, Srbija. E-mail: uros@prafak.ni.ac.rs

** Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu „Odgovornost u pravnom i društvenom kontekstu” koji finansira Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, u periodu 2021-2025.

SUBSTANTIVE CONDITIONS FOR AVOIDANCE OF CONTRACT ON INTERNATIONAL SALE OF GOODS BY THE BUYER

Summary

The subject and purpose of this research is to clarify substantive conditions for avoidance of contract by the buyer under the UN Convention on Contracts for the International *Sale of Goods* from 1980 (CISG). This topic is important for overall assessment of responsibility of contracting parties for non-performance of their obligations under the contract on international sale of goods. Compared to other remedies for breaching the contract (asking for performance, price reduction and damages), avoidance is the remedy of last resort. The research is based on the texts of the relevant norms of the CISG, available court and arbitration case law, as well as doctrine in the relevant and available Serbian and foreign literature. The substantive conditions for avoidance by the buyer are predominantly regulated in Art. 49 of the CISG. Other relevant provisions are Art. 51 (avoidance in the case of partial performance), Art. 73 (avoidance of instalment contracts) and Art. 82 (which deals with the effect of an aggrieved buyer's inability to make restitution of goods substantially in the condition in which the buyer received them). The result of research has shown that substantive conditions for avoidance of contract on international sale of goods are complex and layered. Therefore, this topic represents particular challenge, both for practical and theoretical dealing.

Keywords: international sale of goods, responsibility of the seller, contract avoidance, CISG.

1. Uvod

Materijalnopравни uslovi pod kojima kupac može raskinuti ugovor o međunarodnoj prodaji robe pretežno su uređeni čl. 49 Konvencije UN o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine¹ (dalje u tekstu i: Bečka konvencija; Konvencija). Prema odredbama pomenutog člana, raskid ugovora je moguć u dve situacije: 1) ukoliko prodavac načini bitnu povredu ugovora (čl. 49(1)(a)); 2) ukoliko

¹ Konvencija je doneta 11. aprila 1980. godine u Beču, a stupila je na snagu 1. januara 1988. godine. Konvenciju su do sada ratifikovale 94 države. Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija ratifikovala je Konvenciju 1984. godine (*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 10-1/1984). Republika Srbija primenjuje Konvenciju, kao jedan od pravnih sledbenika SFRJ.

roba nije isporučena, odnosno ukoliko prodavac ne izvrši isporuku u naknadnom roku u skladu sa čl. 47 Konvencije (čl. 49(1)(b)). St. 2 istog člana predviđa ograničenja kupca da ugovor raskine u situaciji kada je prodavac isporučio robu.

U poređenju sa ostalim pravnim sredstvima koja kupcu stoje na raspolaganju usled povrede ugovora od strane prodavca (pravo da se traži izvršenje ugovora, da se smanji cena, kao i pravo na naknadu štete), raskid ugovora predstavlja sredstvo poslednje namene (lat. *ultima ratio*, engl. *remedy of last resort*). Kupac ga može primeniti onda kada se od njega više ne može opravdano očekivati da održava ugovorni odnos sa prodavcem. Po intenzitetu posledica na ugovorni odnos, raskid ugovora predstavlja najradikalnije sredstvo. Ukoliko se ispune materijalni uslovi za raskid ugovora, kupac može, ako mu je to u interesu, odlučiti da učini taj potez. Međutim i u situaciji kada su ispunjeni uslovi za raskid, kupac može, umesto raskida, izabrati i neko drugo pravno sredstvo ukoliko proceni da će na taj način bolje zaštititi svoje interese i ukoliko želi da zadrži ugovor na snazi.

Čl. 49 Konvencije nije jedina odredba koja uređuje materijalnopravne uslove za raskid ugovora od strane kupca. Tu još spadaju i čl. 51 (koji uređuje uslove za raskid ugovora usled delimičnog izvršenja prodavčevih obaveza), čl. 73 (koji uređuje uslove za raskid ugovora sa uzastopnim isporukama) i čl. 82 (koji predviđa ograničenje prava kupca da raskine ugovor ukoliko mu je nemoguće da robu vrati u suštinski istom stanju u kome je robu primio).

Predmet istraživanja ovog rada je ograničen na materijalnopravne uslove za raskid ugovora o međunarodnoj prodaji robe od strane kupca u režimu Bečke konvencije. S tim u vezi sledi detaljnija analiza prethodno navedenih odredaba Konvencije, putem pregleda sudske i arbitražne prakse, kao i relevantnih mišljenja u domaćoj i stranoj literaturi. Najpre se analiziraju odredbe čl. 49, a potom i odredbe ostalih članova koji uređuju predmetnu materiju. Predmet rada nisu proceduralni uslovi za raskid ugovora, kao ni dejstvo raskida. Ove teme, prema mišljenju autora, zaslužuju odvojenu pažnju i analizu, stoga mogu predstavljati predmet posebnog rada. Isto se odnosi i na uslove za raskid usled anticipativne povrede ugovora, što takođe predstavlja temu koja zaslužuje samostalnu obradu.

2. Pravo na raskid usled bitne povrede ugovora

Kada je u pitanju sticanje prava na raskid ugovora, polazište Bečke konvencije se podudara sa skoro svim nacionalnim pravnim sistemima, gde je predviđeno da povreda ugovora mora imati značajan stepen težine. Štaviše, u međunarodnim poslovnim transakcijama, raskid ugovora iziskuje daleko veće troškove nego što je to slučaj sa ugovorima u unutrašnjem prometu. Ukoliko, na primer, prodavac isporuč

nesaobraznu robu, raskid ugovora bi, načelno, podrazumevao obavezu kupca da robu vrati prodavcu, što bi iziskivalo znatne troškove i rizike oko prevoza robe do udaljene destinacije. Usled toga su redaktori Bečke konvencije raskid ugovora predvideli kao poslednje rešenje, u nedostatku drugih pravnih sredstava koja bi mogla izlečiti povredu ugovora (Schwenzer, 2005, p. 799; Schwenzer, 2012, p. 207).

Iako se u literaturi i sudskoj i arbitražnoj praksi raskid ugovora definiše kao „sredstvo poslednje namene” usled povrede ugovora, to ipak ne znači da je kupac dužan da prethodno iscrpi sva ostala sredstva koja mu omogućavaju odredbe Konvencije. Čl. 49 Konvencije na početku predviđa da kupac može izjaviti da raskida ugovor ako neizvršenje bilo koje obaveze koju prodavac ima na osnovu ugovora ili Konvencije predstavlja bitnu povredu ugovora (st. 1(a) navedenog člana). To znači da ukoliko se ispune uslovi za bitnu povredu ugovora, kupac može odmah izjaviti raskid ugovora, bez obaveze da prethodno upotrebi ostala sredstva. Fraza „sredstvo poslednje namene” (koje doduše nema u tekstu Konvencije) više služi da ukaže sudovima i arbitražama, ali i samim ugovornim stranama, da primene dodatni oprez i uzdržanost prilikom izjave raskida, odnosno prilikom priznanja prava na raskid (Magnus, 2005, pp. 424-425).

Kupac, dakle, najpre može raskinuti ugovor ukoliko prodavac počini bilo koju povredu ugovora koja se može okarakterisati kao bitna u svetlu čl. 25 Konvencije.² Na osnovu ove odredbe Konvencije, da bi se povreda, iz perspektive kupca, smatrala bitnom potrebno je da: a) prodavac ne izvrši svoju obavezu; b) da prodavčevo neizvršenje obaveze dovodi do suštinskog lišavanja kupca od koristi koju je opravdano očekivao od ugovora; c) da je prodavac predvideo posledicu u smislu suštinskog lišavanja kupca koristi koju je opravdano očekivao od ugovora, odnosno da je takvu posledicu moglo predvideti razumno lice istih svojstava u istim okolnostima.

Posledice prodavčevog neizvršenja obaveze ocenjuju se u svetlu svih konkretnih okolnosti slučaja. Za postojanje bitne povrede ugovora potrebno je da prodavac ne izvrši svoju obavezu, koja može proisticati iz ugovora ili iz Konvencije (uključujući i obavezu koja proizlazi iz relevantnih trgovinskih običaja ili prakse koju su strane uspostavile). Ugovorne strane mogu same eksplicitno predvideti odgovarajućim klauzulama koje se obaveze imaju smatrati bitnim. U tom slučaju, primena čl. 25 Konvencije neće biti neophodna: povreda tako okarakterisane obaveze će se obično smatrati bitnom. Ukoliko pak strane nisu u ugovoru definisale svoje bitne obaveze, dolazi do aktiviranja čl. 25 i njegove interpretacije (Müller-Chen & Pair, 2011, p. 656).

² Tekst čl. 25 Konvencije glasi: „Povreda ugovora koju učini jedna strana smatraće se bitnom ako se njome prouzrokuje takva šteta drugoj strani da je suštinski lišava onog što je opravdano očekivala od ugovora, izuzev ako takvu posledicu nije predvidela strana koja čini povredu niti bi je predvidelo razumno lice istih svojstava u istim okolnostima.”

Bitna povreda predstavlja poseban ili kvalifikovani oblik povrede ugovora i može postojati kod povrede bilo koje obaveze (Vukadinović, 2012, p. 535). Nije neophodno da prodavac ne izvrši neku od svojih osnovnih obaveza (gde po Konvenciji spadaju isporuka robe, predaja robnih dokumenata i prenos svojine na robi) da bi se smatralo da je došlo do bitne povrede ugovora. Bitna povreda može nastupiti i usled prodavčevog neizvršenja neke od ostalih obaveza ukoliko takvo neizvršenje za posledicu ima suštinsko lišavanje kupca od onoga što je opravdano očekivao od ugovora. U tom slučaju moraju se ispuniti kriterijumi iz čl. 25 Konvencije (Lookofsky, 2008, p. 117). Utvrđivanje očekivanja, koja se mogu smatrati opravdanim, zavisi opet od konkretnih okolnosti ugovora, rizika koje su ugovorne strane preuzele, običaja, uspostavljene prakse između strana, kao i od odgovarajućih odredaba Konvencije.

Stav sudske prakse je da na kupcu leži teret dokazivanja činjenice da postoji povreda ugovora koja kupca suštinski lišava onoga što je opravdano očekivao od ugovora (vid. presudu Apelacionog suda u Nansiju (Francuska) u predmetu *O. v. P.* br. 20/03154 od 6. novembra 2013. godine (CLOUT case No. 1506) kao i presudu Saveznog suda Nemačke u predmetu *Cobalt sulphate*, br. VIII ZR 51/95, od 3. aprila 1996. godine (CLOUT case No. 171)). S druge strane, na prodavcu je da dokaže svoju eventualnu tvrdnju da suštinsko lišavanje nije bilo predvidivo.

Bečka konvencija takođe predviđa (čl. 51(2)) da kupac ima pravo da raskine ceo ugovor ukoliko prodavac delimično ne izvrši svoju obavezu ili isporuči delimično nesaobraznu robu, ako delimično neizvršenje ili nedostatak saobraznosti predstavlja bitnu povredu ugovora. Arbitražna praksa je, međutim, zauzela stav da se mogućnost koju predviđa čl. 51(2) Konvencije treba prevashodno tumačiti kao izuzetak, a ne kao pravilo (vid. odluku Arbitražnog suda Međunarodne trgovačke komore u predmetu *Assembly line for batteries* br. 7660 od 23. avgusta 1994. godine (CLOUT case No. 302)).³

3. Raskid ugovora u slučaju neisporuke

Čl. 49(1)(b) Konvencije predviđa drugi uslov za raskid ugovora, koji se odnosi na neizvršenje obaveze isporuke od strane prodavca. Radi lakšeg razumevanja, citiraćemo ceo tekst čl. 49(1) Konvencije:

- „(1) Kupac može izjaviti da raskida ugovor:
- (a) ako neizvršenje bilo koje obaveze koju prodavac ima na osnovu ugovora ili ove konvencije predstavlja bitnu povredu ugovora; ili

³ Na primer, u jednom slučaju arbitraža je zauzela stav da se delimična isporuka robe u količini koja iznosi jednu polovinu od ugovorene količine može smatrati bitnom povredom celog ugovora; odluku Kineske međunarodne ekonomske i trgovinske arbitražne komisije od 19. decembra 1997. godine (CLOUT case No. 990).

- (b) u slučaju neisporuke, ako prodavac nije isporučio robu u dodatnom roku koji mu je kupac odredio na osnovu stava 1. člana 47. ili je izjavio da je neće isporučiti u tako određenom roku.”

Smisao čl. 49(1)(b) Konvencije ogleda se u razdvajanju situacije kada docnja sa isporukom predstavlja bitnu povredu ugovora od situacije kada ona to nije. Čl. 49(1)(a) predviđa pravo kupca na raskid ugovora usled postojanja bitne povrede ugovora, dok se čl. 49(1)(b) Konvencije može posmatrati kao izuzetak od pravila da se ugovor može raskinuti samo usled bitne povrede ugovora. Čl. 49(1)(a) ima širi domen primene i može obuhvatiti bilo koju povredu ugovora, uključujući docnju sa isporukom, isporuku nesaobrazne robe, povredu obaveze predaje dokumenata itd. Naravno, uslov je da se takva povreda može kvalifikovati kao bitna. S druge strane, čl. 49(1)(b) ima uži domašaj i odnosi se isključivo na docnju sa isporukom od strane prodavca. Samo zadocnjenje u isporuci se *per se* ne smatra bitnom povredom ugovora (Zdravković, 2021a, p. 102),⁴ međutim, docnja prodavca sa izvršenjem isporuke robe naročito može da konstituiše bitnu povredu ugovora ako je u pitanju ugovor sa fiksnim vremenom isporuke, i gde je vreme isporuke označeno kao bitan element ugovora od strane ugovornih strana (Müller-Chen & Pair, 2011, p. 657). Tada kupac neće biti u obavezi da prodavcu ostavlja dodatni rok za izvršenje isporuke, već će moći da raskine ugovor odmah nakon što prodavac padne u docnju - u tom slučaju aktivira se čl. 49(1)(a) Konvencije (Presuda Kantonalnog suda u Cirihu u predmetu *Printing products*, br. HG050430, od 25. juna 2007. godine (CLOUT case No. 935)). Ukoliko pak docnja u izvršenju obaveze isporuke ne predstavlja bitnu povredu ugovora, kupac je obavezan da prodavcu dodeli dodatni rok razumne dužine za isporuku (tada se primenjuje čl. 49(1)(b) Konvencije). Kupac će moći da raskine ugovor tek nakon isteka dodatnog roka (vid. odluku Kineske međunarodne ekonomske i trgovinske arbitražne komisije (CIETAC) od 19. decembra 1997. godine (CLOUT case No. 990)). Naravno, kupac će moći da raskine ugovor i pre isteka ovog roka ukoliko prodavac izjavi da neće izvršiti svoju obavezu u dodatno ostavljenom roku, i to odmah nakon odbijanja prodavca da izvrši isporuku (UNCITRAL, 2016, p. 232).

Po pravilu, kupac nije vezan određenim rokom prilikom korišćenja svog prava na raskid ugovora (nezavisno od toga da li se primenjuje čl. 49(1)(a) ili čl. 49(1)(b) Konvencije): on to može učiniti u bilo kom trenutku nakon što se ispune uslovi za raskid. Međutim, sudska praksa ovo pravo kupca tumači u skladu sa

⁴ Međutim, iako citirane odredbe Konvencije tretiraju bitnu povredu ugovora i neisporuku kao zasebne pojmove, neisporuka se, sama po sebi, veoma često i može poistovetiti sa bitnom povredom ugovora, a posebno ako prodavac ne preduzima ništa da bi svoju obavezu ispunio (Jovičić, 2017, p. 53).

načelom dobre vere. Naime, kupac ne može, suprotno načelu dobre vere, nerazumno odugovlačiti raskid ugovora. U tom slučaju mu sud ili arbitražna mogu odbiti pravo na raskid.⁵

4. Uslovi za raskid ugovora u situaciji kada je roba isporučena

St. 2, čl. 49 limitira pravo kupca da raskine ugovor vremenskim ograničenjem ukoliko je prodavac isporučio robu. Ova odredba razlikuje dve situacije, u zavisnosti od toga o kojoj vrsti povrede ugovora se radi:

- a) isporuka robe je izvršena, ali se povreda ugovora sastoji u docnji sa isporukom (čl. 49(2)(a));
- b) isporuka robe je izvršena, ali je nastupila neka druga povreda, osim zadocnele isporuke (čl. 49(2)(b)) – na primer isporuka nesaobrazne robe, ili robe sa pravnim manama, ili povreda obaveze predaje valjanih robnih dokumenata itd.

U situaciji koja je navedena pod b), akcenat je na nekoj drugoj povredi ugovora, a ne na zadocnjenju sa isporukom robe. Naravno, mogu da se dogode situacije kada prodavac istovremeno zadocni sa izvršenjem isporuke robe i načini neku drugu povredu ugovora. Ukoliko kupac tada želi da raskine ugovor zbog zadocnjenja, moraće da se pozove na čl. 49(2)(a), i da se ispune uslovi iz te odredbe Konvencije. Ukoliko pak kupac želi da raskine ugovor zbog neke druge povrede, moraće da se ispune uslovi iz čl. 49(2)(b) Konvencije.

U obe situacije kupac će morati da izjavi raskid ugovora u *razumnom roku*. U suprotnom, ako to propusti, gubi pravo na raskid. Momenat od kojeg se računa razumni rok zavisi od toga da li se radi o situaciji koja je prethodno navedena pod a) ili situaciji koja je navedena pod b).

U situaciji koja je navedena pod a) - „isporuka robe je izvršena, ali se povreda ugovora sastoji u docnji sa isporukom”, razumni rok se računa od trenutka kad je kupac saznao da je isporuka izvršena. Važno je napomenuti da je pravo na raskid ugovora u toj situaciji podložno čl. 49(1)(a)⁶, odnosno odredba čl. 49(2)(a) se mora tumačiti u kontekstu prethodno navedene odredbe. S tim u vezi, preduslov za raskid ugovora je da docnja sa isporukom mora predstavljati bitnu povredu ugo-

⁵ Vid. presudu Višeg regionalnog suda u Minhenu u predmetu br. 7 U 1720/94 od 8. februara 1995. godine (CLOUT case No. 133), gde je Sud odbio pravo kupca da raskine ugovor dve i po godine nakon povrede obaveze prodavca da isporuči robu. Sud je ovu odluku zasnovao na principu dobre vere.

⁶ Podsećanja radi, ova odredba glasi: „(1) Kupac može izjaviti da raskida ugovor: (a) ako neizvršenje bilo koje obaveze koju prodavac ima na osnovu ugovora ili ove konvencije predstavlja bitnu povredu ugovora.”

vora. S druge strane, čl. 49(2)(a) Konvencije limitira pravo kupca da ugovor raskine čak i kada je došlo do bitne povrede ugovora (usled docnje sa isporukom), ukoliko to ne učini u razumnom roku nakon što je saznao da je isporuka izvršena.

U situaciji koja je navedena pod b) – „isporuka robe je izvršena, ali je nastupila neka druga povreda, osim zadocnele isporuke”, početak računanja razumnog roka za raskid se može vezati, u zavisnosti od okolnosti, za tri momenta:

- (i) za momenat od kog je kupac saznao ili morao saznati za povredu;
- (ii) za momenat isteka svakog dodatnog roka koji je kupac odredio u skladu sa st. (1) čl. 47(1) Konvencije⁷, ili za momenat od kad je prodavac izjavio da neće izvršiti svoje obaveze u ovom dodatnom roku; ili
- (iii) za momenat isteka svakog dodatnog roka koji je odredio prodavac u skladu sa st. (2) čl. 48 Konvencije ili od momenta kada je kupac izjavio da neće prihvatiti izvršenje.

Iz teksta čl. 49(2)(b) Konvencije proizlazi da ova odredba, najpre, razlikuje situaciju kada je kupac ostavio dodatni rok prodavcu za izvršenje obaveze od situacije kada to nije učinio. Naime, ukoliko kupac nije ostavio dodatni rok prodavcu za izvršenje obaveze, aktivira se čl. 49(2)(b)(i) – „kupac može raskinuti ugovor u razumnom roku pošto je saznao ili morao saznati za povredu”. Za primenu ove odredbe neophodno je da prodavac svojim neizvršenjem dovede do bitne povrede ugovora.

S druge strane, čl. 49(2)(b)(ii) Konvencije pretpostavlja situaciju kada se kupac koristi pravom da omogući prodavcu dodatni rok razumne dužine za izvršenje obaveze, u skladu sa čl. 47(1) Konvencije. Ukoliko je kupac ostavio dodatni rok prodavcu za izvršenje obaveze, onda može raskinuti ugovor u razumnom roku nakon isteka ostavljenog dodatnog roka, ili u razumnom roku nakon što prodavac sam izjavi da svoju obavezu neće izvršiti ni u naknadno dodeljenom roku.

Ako je kupac ostavio prodavcu dodatni rok za izvršenje obaveze, onda od isteka tog roka ili dok sam prodavac ne izjavi kupcu da svoju obavezu neće izvršiti ni u takvom roku, kupac ne može koristiti pravo na raskid ugovora.⁸ Iako se na prvi pogled može tako činiti, kupac nema uvek potpunu slobodu u odlučivanju da li će prodavcu ostaviti dodatni rok za ispunjenje obaveza. Kupac bi tu slobodu imao u slučaju jasnog postojanja bitne povrede. Čak i ako nastupi bitna povreda, kupac je i dalje gospodar svojih ovlašćenja, te može, na osnovu okolnosti slučaja, ipak odlučiti da prodavcu pruži još jednu šansu da naknadnim izvršenjem održi ugovor. Međutim, u praksi često nije izvesno da li će neispunjenje obaveze prodavca

⁷ Čl. 47(1) Konvencije glasi: „Kupac može odrediti prodavcu dodatni rok razumne dužine za izvršenje njegovih obaveza.”

⁸ Vid. čl. 47(2) Konvencije.

predstavljati bitnu povredu ugovora, pa se kao razumna nameće potreba da kupac ostavi dodatni rok prodavcu za izvršenje obaveze (Slakoper & Dešić, 2020, p. 202). Ako je moguće izvršenje ugovora, a pritom nije jasno da li postoje kriterijumi za bitnu povredu ugovora, opravdano je očekivati od kupca da omogući prodavcu dodatni rok za izvršenje obaveze (Zdravković, 2012b, p. 235). Ostavljanjem dodatnog roka prodavcu za izvršenje obaveze, kupac može otkloniti smetnju za eventualni raskid ugovora, odnosno opravdati raskid čak i ukoliko nije jasno da li je povreda bitna.

Na kraju, postoji i situacija koja je navedena u čl. 49(2)(b)(iii) Konvencije – „kupac može ugovor da raskine u razumnom roku po isteku svakog dodatnog roka koji je odredio prodavac u skladu sa stavom (2) člana 48 Konvencije ili od momenta kada je kupac izjavio da neće prihvatiti izvršenje”. Ova odredba uređuje pravo kupca da raskine ugovor u situaciji kada se prodavac služi svojim pravom da otkloni neizvršenje svojih obaveza u skladu sa čl. 48 Konvencije.⁹ Čl. 48(2) Konvencije predviđa da se ćutanje kupca na zahtev prodavca da otkloni neizvršenje smatra kao pristanak na takav zahtev, te će prodavac moći da izvrši ugovor na način i u roku koji su navedeni u njegovom zahtevu. Dakle, kupčev pristanak na prodavčevu ponudu za izvršenje, odnosno kupčevo neizjašnjenje na takvu ponudu, dovodi do toga da pravo prodavca da otkloni neizvršenje ima primat nad kupčevim pravom da ugovor raskine (Jovičić, 2013, p. 336; Malkawi, 2020, p. 33). Međutim, postavlja se pitanje kakva je pravna situacija ukoliko kupac ne prihvati prodavčevu ponudu za izvršenje ugovora i želi da izjavi raskid ugovora. Ovo pitanje je u vezi sa st. 1, čl. 48, čija formulacija može izazvati nedoumice u pogledu tumačenja prava kupca da raskine ugovor.

Čl. 48(1) započinje formulacijom „Ako to nije u suprotnosti sa članom 49, prodavac može [...] otkloniti svako neizvršenje svojih obaveza...” Na prvi pogled se može učiniti da ovakva formulacija dopušta mogućnost kupcu da izjavom o raskidu jednostavno spreči prodavca da otkloni neizvršenje (s obzirom na to da čl. 49 uređuje pravo kupca na raskid ugovora). Ovde je nesumnjivo reč o dva suprotstavljena interesa kupca i prodavca: ukoliko kupac trpi bitnu povredu ugovora (što znači da je suštinski već lišen onoga što je opravdano očekivao od ugovora), bilo bi nepravедno

⁹ Čl. 48 (1) Konvencije glasi: „Ako to nije u suprotnosti sa članom 49, prodavac može, čak i posle isteka roka za isporuku, na svoj trošak otkloniti svako neizvršenje svojih obaveza ako je u stanju da to učini bez nerazumnog odlaganja i bez nanošenja kupcu nerazumnih nepogodnosti ili neizvesnosti da će mu prodavac naknaditi troškove koje je s tim u vezi imao. U svakom pak slučaju kupac zadržava pravo da zahteva naknadu štete u saglasnosti sa ovom konvencijom.” Čl. 48 (2) Konvencije glasi: „Ako prodavac zahteva od kupca da se izjasni da li prihvata izvršenje ugovora, a kupac mu ne odgovori u razumnom roku, prodavac može da izvrši ugovor u roku koji je naveden u njegovom zahtevu. Kupac nema pravo, do isteka tog roka, da se koristi bilo kojim sredstvom koje ne bi bilo u skladu sa izvršenjem od strane prodavca.”

obavezivati kupca prodavčevom ponudom za izvršenje i nametati mu neizvesnost u pogledu toga da li će prodavac želeti i moći da otkloni nedostatke u izvršenju (Jovičić, 2013, p. 334). S druge strane, ukoliko bi se prioritet dao pravu kupca da raskine ugovor, onda bi on mogao svojom izjavom o raskidu da neosnovano spreči prodavca da otkloni neizvršenje svojih obaveza, čak i kad je povreda ugovora takvog intenziteta da postoji mogućnost razumnog „izlečenja” (kada povreda ugovora nije bitna).

Stav oko kojeg postoji saglasnost u literaturi je da se pitanje međusobnog odnosa između prava kupca da raskine ugovor i prava prodavca da ponudi izvršenje mora isključivo svesti na pitanje da li je nastupila bitna povreda ugovora ili nije (Jovičić, 2013, p. 335). U sudskoj praksi (Odluka Arbitražnog suda Međunarodne trgovinske komore br. 7754 iz januara 1995. godine; Presuda Višeg regionalnog suda u Koblencu u predmetu Blankets, br. 2 U 31/96 od 31. januara 1997. godine) i u literaturi (Jovičić, 2013, p. 335) navodi se da povrede ugovora koje se mogu otkloniti naknadnim razumnim izvršenjem po pravilu ne predstavljaju bitne povrede ugovora. Stoga, ukoliko je povreda ugovora takva da prodavac može na razuman način (i bez nanošenja kupcu nerazumnih nepogodnosti i neizvesnosti) naknadno otkloniti neizvršenje, onda bi on trebao da ima pravo na to: prodavčev interes da izvrši ugovornu obavezu mora imati prioritet nad interesom kupca da ugovor raskine (Schlechtriem, 2006, p. 90). Na taj način prodavac sprečava eventualno nastupanje bitne povrede ugovora. Potpora za ovakav stav nalazi se i u načelu *in favorem contractus* koje provejava kroz celokupni tekst Bečke konvencije: svaka odredba Konvencije se treba tumačiti u pravcu očuvanja ugovora, dok je pravo na raskid podložno užem i restriktivnom tumačenju (Zdravković, 2021b, p. 238). U sudskoj praksi se može čak naići na stavove da kupac ne može raskinuti ugovor čak i ako je u pitanju ozbiljna povreda ugovora (upotrebljen je izraz „ozbiljna”, a ne „bitna”) ukoliko mu prodavac razumno ponudi izvršenje obaveze po uslovima iz čl. 48 Konvencije (vid. presudu Privrednog suda Kantona Argau (Švajcarska) u predmetu Triumphal arches, br. OR.2001.00029 od 5. novembra 2002. godine (CLOUT case No. 882) i presudu Okružnog suda u Regenzburgu (Nemačka) u predmetu Fabrics for skirts and dresses od 24. septembra 1998. godine (CLOUT case No. 339)). Ukoliko prodavac nije u stanju, ili nije iskazao adekvatnu spremnost, da naknadnim izvršenjem spreči nastupanje bitne povrede ugovora, onda kupac može raskinuti ugovor. Drugim rečima, kako tvrdi Jovičić (2013, p. 335), u dodeljivanju prioriteta između prava kupca da raskine ugovor i prava prodavca da ponudi izvršenje nije od značaja koja je izjava prvo data: da li ponuda prodavca da otkloni neizvršenje u skladu sa čl. 48 Konvencije ili izjava kupca da raskida ugovor. Bitno je to, navodi dalje Jovičić (2013, p. 335), da li je kupac stekao pravo da raskine ugovor usled bitne povrede ugovora ili je prodavac u mogućnosti da naknadnim izvršenjem spreči nastanak bitne povrede ugovora.

Računanje razumnog roka, na koji se ukazuje u čl. 49(2) Konvencije, zavisi od konkretne situacije i okolnosti slučaja. U tom pogledu, doprinos tumačenju navedenih odredaba dala je odgovarajuća praksa sudova u državama koje su ratifikovale Konvenciju.¹⁰ Primetno je, međutim, da je ta praksa veoma raznolika, što ne doprinosi jednoobraznosti primene Konvencije. Na primer, jedan sud je ustanovio da se period od pet meseci od momenta kada je kupac saznao za povredu ugovora ne može smatrati razumnim rokom u kontekstu korišćenja prava na raskid u skladu sa čl. 49(2) (b) („isporuka robe je izvršena, ali je nastupila neka druga povreda, osim zadocnele isporuke”), pa stoga kupac nema pravo na raskid (Presuda Saveznog suda Nemačke u predmetu *Key stamping machine*, br. VIII ZR 18/94 od 15. februara 1995. godine (CLOUT case No. 124); Presuda Višeg regionalnog suda u Minhenu u predmetu 7 U 4419/93 od 2. marta 1994. godine (CLOUT case No. 83) – u pitanju je bio period od četiri meseca). Jedan drugi sud je ustanovio i da se rok od osam nedelja od momenta kada je kupac saznao za povredu ne može smatrati razumnim i da je kupac u tom slučaju predugo čekao da izjavi raskid (Presuda Višeg regionalnog suda u Koblencu (Nemačka) u predmetu *Acrylic blankets*, br. 2 U 31/96 od 31. januara 1997. godine (CLOUT case No. 282)). U nekim primerima, kupac je, od momenta kada je saznao ili morao saznati za povredu ugovora, čekao čak osam meseci (Presuda Apelacionog suda u Parizu u predmetu *Aluminium and Light Industries Company (ALICO Ltd.) v. SARL Saint Bernard Miroiterie Vitrerie* od 14. juna 2001. godine (CLOUT case No. 481); vid. i odluku Međunarodne trgovačke arbitraže pri Privredno-industrijskoj komori Ruske Federacije br. 196/1997 od 22. oktobra 1998. godine (CLOUT case No. 470) (stav da je period od pet ili šest meseci predug za čekanje za izjavu raskida)), odnosno preko godinu dana (isporuka nesaobrazne robe) (vid. presudu Vrhovnog suda Poljske u predmetu *M. (Polish seller) v. R.V. (Bulgarian buyer)*, br. II CSK 603/16 od 2. juna 2017. godine (CLOUT case No. 1812)), da izjavi raskid ugovora. Sudovi su to pravo odbili, sa obrazloženjem da je protekao razumni rok za raskid. Nasuprot takvim stavovima, u jednom slučaju sud je prihvatio i period od dve godine kao

¹⁰ U jednom slučaju, Sud je analizirao pitanje kada razumni rok iz čl. 49(2) Konvencije počinje da teče u situaciji kada je kupac primio nesaobraznu robu. Naime, bilo je nejasno da li je nedostatak saobraznosti nastao kao posledica propusta prodavca u samoj proizvodnji robe ili je nastao tokom transporta (kupac je snosio rizik od štete na robu tokom transporta). Stoga je kupac ugovorio pregled robe od strane eksperta koji bi ustanovio uzrok oštećenja. Sud je utvrdio da razumni period počinje da teče od momenta kada je kupac otkrio oštećenje na robu, odnosno pre nego što je ekspert imao prilike da odredi uzrok oštećenja. Sud je takođe utvrdio da jedino pregled od strane sudskog veštaka može biti merodavan za definitivno ustanovljavanje uzroka nesaobraznosti. Na osnovu toga, početak razumnog roka za izjavu raskida ugovora ne može se vezati za momenat od kog je kupac postao siguran da je prodavac odgovoran za oštećenje na robu, već od momenta kada je otkrio oštećenje. Vid. presudu Apelacionog suda u Parizu u predmetu *Aluminium and Light Industries Company (ALICO Ltd.) v. SARL Saint Bernard Miroiterie Vitrerie* od 14. juna 2001. godine (CLOUT case No. 481).

razuman za raskid ugovora, izjednačavajući ovaj rok sa krajnjim rokom za prigovor u pogledu saobraznosti iz čl.39(2) Konvencije (Presuda Apelacionog suda u Duu (Francuska) u predmetu *Getec v. Bystronic* od 6. februara 2014. godine (CLOUT case No. 1504)). Neki sudovi su tumačili da se protek vremena od mesec dana, pet nedelja ili dva meseca može smatrati razumnim za raskid ugovora u skladu sa čl. 49(2)(b) Konvencije.¹¹ Na računanje dužine razumnog roka utiču i karakteristike same robe (na primer da li je u pitanju kvarljiva ili nekvarljiva roba) (vid. presudu Vrhovnog suda Španije u predmetu *Intraval s.l. v. Ecom Industries GmbH* od 6. jula 2020. godine (CLOUT case No. 1908)).

Iz dostupne sudske i arbitražne prakse može se naići na još dosta primera tumačenja razumnog roka u kontekstu čl. 49(2) Konvencije. Za svrhu ovog rada, ukazaćemo na još par takvih primera: izjavu o raskidu ugovora koju je kupac dao nakon što je prodavcu nekoliko puta produžio rok za izvršenje obaveze, sud je smatrao osnovanom (vid. presudu Apelacionog suda u Versaju u predmetu *Giustina International (SpA) v. Perfect Circle Europe (formerly Floquet Monopole (SARL))* od 29. januara 1998. godine (CLOUT case No. 225)); u situaciji kada se povreda ugovora sastojala u zadocnjenju sa isporukom, jedan sud je protumačio da se protek vremena od 48 sati nakon što je izvršena zadocnela isporuka može smatrati razumnim (vid. presudu Provincijskog suda Barselone u predmetu *T, SA v. E* od 3. novembra 1997. godine (CLOUT case No. 246)); izjavu o raskidu koja je data tri nedelje nakon obavještenja o nesaobraznosti sa čl. 39 Konvencije, sud je protumačio kao blagovremenu (vid. presudu Višeg regionalnog suda u Hamburgu u predmetu *Jeans*, br. 1 U 31/99 od 26. novembra 1999. godine (CLOUT case No. 348)); izjava o raskidu koja je učinjena šest dana nakon što je kupac saznao za bitnu povredu ugovora od strane prodavca, takođe je protumačena kao blagovremena (Odluka Kolegijuma Višeg arbitražnog suda Ruske Federacije br. VAS-21560/2004-27-724 od 2. aprila 2007. godine (CLOUT case No. 1110)).

5. Posebna pravila za raskid kod ugovora sa uzastopnim isporukama robe

Ugovor o međunarodnoj prodaji robe sa uzastopnim isporukama (engl. *instalment contract*) podrazumeva obavezu prodavca da kupcu isporuči ugovorenu robu u više odvojenih navrata (podisporuka).

Bečka konvencija u čl. 73(1) predviđa da ako u slučaju ugovora sa uzastopnim isporukama neizvršenje bilo koje obaveze jedne strane koja se odnosi na

¹¹ Presuda Kantonalnog suda u Valeu (Švajcarska) u predmetu *Production plant*, br. C1 04 162, od 21. februara 2005. godine (CLOUT case No. 905), u pitanju je bio period od jednog meseca; Presuda Višeg regionalnog suda u Oldenburgu (Nemačka) u predmetu *Leather seating arrangement*, br. 11 U 64/94 od 1. februara 1995. godine (CLOUT case No. 165) – period od pet nedelja.

jednu isporuku predstavlja bitnu povredu ugovora u vezi sa tom isporukom, druga strana može izjaviti da ugovor raskida u odnosu na tu isporuku. Ova odredba Konvencije se zajednički primenjuje kako na prodavca, tako i na kupca.

Dakle, st. 1, čl. 73 Konvencije predviđa pravo za ugovornu stranu da izjavi raskid ugovora u odnosu na pojedinačnu isporuku, ukoliko druga strana, takođe u odnosu na tu pojedinačnu isporuku, učini bitnu povredu ugovora. Svi kriterijumi iz čl. 25 Konvencije koji važe za postojanje bitne povrede ugovora primenjuju se i u odnosu na pojedinačnu isporuku. Posmatrano iz ugla kupca, ta povreda može da se sastoji u neizvršenju obaveze prodavca da isporuči robu (Presuda Privrednog suda Kantona Ciriha u predmetu *Sunflower oil*, br. HG950347 od 5. februara 1997. godine (CLOUT case No. 214)), ili ukoliko prodavac izvrši pojedinačnu isporuku nesaobrazne robe (vid. odluku Kineske međunarodne ekonomske i trgovinske arbitražne komisije (CIETAC) u predmetu *Air conditioner equipment* od 5. aprila 1999. godine (CLOUT case No. 989)) itd. U takvoj situaciji, kupac može raskinuti ugovor u odnosu na pojedinačnu isporuku, dok će ugovor ostati na snazi u odnosu na prethodne pojedinačne isporuke.

Bečka konvencija predviđa mogućnost da kupac raskine i ceo ugovor sa uzastopnim isporukama robe usled povrede obaveze u odnosu na jednu pojedinačnu isporuku. Naime, na osnovu čl. 73(3) Konvencije, kupac koji raskida ugovor zbog bilo koje isporuke može istovremeno izjaviti da raskida ugovor za već primljene isporuke ili za buduće isporuke, ukoliko se zbog njihove međuzavisnosti ove isporuke ne bi mogle koristiti za svrhu koju su strane imale u vidu prilikom zaključenja ugovora. Konvencija navedeno pravo rezerviše samo za kupca.

Mogućnost kupca da raskine ugovor i u odnosu na već primljene isporuke može biti opravdana, na primer, kod isporuke tehnički integrisane robe (bez neisporučenog dela se ne može izraditi postrojenje, aparat, mašina i sl.) ili usled drugih okolnosti, na primer kada sirovina neke od sukcesivnih isporuka ne odgovara ugovorenom kvalitetu, što onemogućava namensku upotrebu već primljenih isporuka, a time i svrhu njenog pribavljanja shodno nameni radi koje je i zaključen ugovor o isporuci (Ćirić, 2018, p. 170).

6. Uslov da kupac vrati robu u suštinski istom stanju u kome je robu primio

Član 82 Konvencije limitira pravo kupca da izjavi raskid ugovora. Naime, kupac gubi pravo da izjavi da raskida ugovor ili da zahteva od prodavca da izvrši zamenu robe ako mu je nemoguće da vrati robu u suštinski istom stanju u kome je robu primio (čl. 82(1)).

Pravilo iz čl. 82(1) Konvencije odražava mehanizam preraspodele rizika prilikom raskida ugovora, kako ne bi samo prodavac bio u prilici da snosi rizik slučajne propasti stvari ili više sile (vid. presudu Vrhovnog suda Austrije u predmetu *Wall panels*, br. 1 Ob 74/99k od 29. juna 1999. godine (CLOUT case No. 422)).

Ipak, stav 2 istog člana Konvencije predviđa izuzetke od pravila propisanog stavom 1. Naime, kupac će moći da raskine ugovor (ili da zahteva zamenu robe) ako nemogućnost vraćanja robe ili njenog vraćanja u suštinski istom stanju u kome je primljena nije posledica radnje ili propusta od strane kupca (čl. 82 (2)(a)); zatim ako je roba u celini ili delimično propala ili se pogoršala usled pregleda propisanog u čl. 38 (čl. 82(2)(b)); ili ako je roba, u celini ili delimično, prodana u redovnom toku poslovanja ili je kupac potrošio ili preradio u toku njene normalne upotrebe pre nego što je otkrio ili morao otkriti nedostatak saobraznosti (čl. 82(2)(c)).

Kupac, dakle, na osnovu čl. 82(2)(a) Konvencije, neće biti u obavezi da vrati robu u suštinski istom stanju ako je roba oštećena ili je nestala (u celosti ili delimično) usled radnje ili propusta trećeg lica, više sile, samog prodavca i sl. Razlog eventualne promene svojstava stvari ili njene propasti determiniše pravo kupca na raskid. Kako se navodi u domaćoj literaturi, Konvencija je u pogledu slučajne propasti stvari preuzela rešenje nemačkog prava (Draškić & Stanivuković, 2005, p. 459). Kako navode Draškić i Stanivuković (2005, p. 459), da bi kupac zadržao pravo na raskid, neophodno je da propast stvari nije nastala kao posledica delovanja kupca ili lica za koje on odgovara. Ističe se činjenica da je kupac uglavnom ugovorna strana koja snosi rizik od propasti stvari nakon isporuke, te bi, u vezi s tim, bilo nepravično dodatno teretiti kupca rizikom propasti stvari u situaciji kada ima pravo na raskid ugovora (Draškić & Stanivuković, 2005, p. 459).

Sudovi mogu ceniti različite okolnosti prilikom procene da li je kupac u stanju da vrati robu u suštinski istom stanju u kome ju je primio. U jednom slučaju, sud je odbio pravo kupcu da raskine ugovor nakon što je preprodao nesaobraznu robu (tekstil), jer je nakon toga logično da je ne može vratiti prodavcu (Presuda Višeg regionalnog suda u Diseldorfu u predmetu br. 6 U 119/93 od 10. februara 1994. godine (CLOUT case No. 82)).¹² Dužina eksploatacije robe od strane kupca je takođe činjenica koju sudovi mogu uzeti u obzir. U jednom slučaju, sud je ovo pravo odbio kupcu, jer je kupac pet godina koristio robu (mašinu) pre nego što se odlučio na raskid. Prema mišljenju suda, korišćenje mašine tokom tako dugog perioda onemogućava njeno vraćanje prodavcu u suštinski istom stanju u kome je kupac primio mašinu (vid. presudu Višeg regionalnog suda u Koblencu u predmetu *Marble slabs*, br. 2 U 1899/89 od 27. septembra 1991. godine (CLOUT case No. 316)). S druge strane, okolnost da je kupac koristio mašinu vrlo kratko, jedan

¹² U konkretnom slučaju, preprodaja je izvršena nakon što je kupac saznao ili je morao saznati za postojanje nesaobraznosti.

sud je uzeo kao argument za ocenu da kupac takvu mašinu može vratiti u suštinski istom stanju u kome ju je primio (vid. presudu Vrhovnog suda Poljske u predmetu *M. s.a.r.l. (French buyer) v. J.Z. (Polish seller)*, br. IV CSK 662/16, od 13. septembra 2017. godine (CLOUT case No. 1810)).

Kupac gubi pravo na raskid jedino ukoliko nije u mogućnosti da vrati robu u „suštinski istom stanju”. To ne znači da je kupac dužan da vrati robu u identičnom stanju (što je vrlo često i nemoguće), već u stanju koje se suštinski podudara sa stanjem u kome je robu primio (Vilus *et al.* 2008, p. 24). Kupac neće imati pravo na raskid ukoliko se stanje u kome je roba toliko izmenilo da bi bilo nerazumno očekivati od prodavca da prihvati robu nazad (Presuda Vrhovnog federalnog suda Švajcarske (Bundesgericht) u predmetu *Packaging machine (Abfüll- und Verpackungsanlage)*, br. 4A_68/2009, od 18. maja 2009. godine).

Prema stavu sudske prakse, na prodavcu je teret dokazivanja da kupac ne može da vrati robu u suštinski istom stanju. Štaviše, prodavac mora prema kupcu da istakne svoju tvrdnju da kupac nije u mogućnosti da robu vrati u suštinski istom stanju. Ako prodavac propusti da se pozove na čl. 82(1) Konvencije, onda će kupac imati pravo da raskine ugovor, bez obzira na to da li može da vrati robu u suštinski istom stanju. Ukoliko prodavac ima nameru da se poziva na čl. 82(1) Konvencije i da ospori pravo kupca da raskine ugovor, on mora dokazati da se roba ne može vratiti u suštinski istom stanju (Presuda Višeg regionalnog suda u Frankfurtu u predmetu *Italian shoes*, br. 5 U 164/90 od 17. septembra 1991. godine (CLOUT case No. 2)).

Kupac neće imati pravo na raskid jedino ukoliko nije u mogućnosti da vrati robu u suštinski istom stanju usled gubitka ili oštećenja koja su nastupila pre nego što je izjavio raskid (Presuda Višeg regionalnog suda u Frankfurtu u predmetu *Italian shoes*, br. 5 U 164/90 od 17. septembra 1991. godine (CLOUT case No. 2)). Ukoliko se roba ošteti ili izgubi nakon izjave raskida (na primer tokom transporta nazad prodavcu), to neće uticati na pravo kupca da raskine ugovor (pod uslovom da kupac nije prihvatio da snosi rizik tokom transporta) (Presuda Višeg regionalnog suda u Karlsruheu, br. 19 U 8/02, od 19. decembra 2002. godine (CLOUT case No. 594)).

7. Zaključak

Iz navedenih analiza može se zaključiti da su materijalnopravni uslovi za raskid ugovora o međunarodnoj prodaji robe od strane kupca, u režimu Bečke konvencije, uređeni na kompleksan i iznijansirani način. Odredbe čl. 49 Konvencije formulisane su slojevito, uz mnoštvo izuzetaka koji ograničavaju pravo kupca na raskid ugovora. S tim u vezi, pristup Konvencije u pogledu prava na raskid

je istovremeno i precizan i restriktivan. To je i razumljivo kada se ima u vidu da raskid ugovora predstavlja poslednje sredstvo kojim se ugovorna strana može koristiti, u situaciji kada ne postoje druga sredstva slabijeg dejstva kojima se mogu otkloniti posledice neizvršenja obaveze druge ugovorne strane. Takav pristup je imanentan i sudovima i arbitražama prilikom interpretacije i primene odredaba Konvencije vezanih za raskid ugovora od strane kupca. Primetno je ujednačeno restriktivno tumačenje materijalnopравnih uslova za raskid, uz određenu disharmoniju prilikom interpretacije dužine razumnog roka za raskid. Stavovi u literaturi se takođe podudaraju sa stavovima prakse. Prema preovlađujućem mišljenju u literaturi, uslovi za raskid ugovora u režimu Bečke konvencije se moraju tumačiti u užem smislu, uz uvažavanje načela *in favorem contractus*.

Literatura

- Ćirić, A. 2018. *Međunarodno trgovinsko pravo – Posebni deo*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu.
- Draškić, M. & Stanivuković, M. 2005. *Ugovorno pravo međunarodne trgovine*. Beograd: Službeni list SCG.
- Jovičić, K. 2017. Posebni slučajevi kada se ugovor može raskinuti prema Bečkoj konvenciji. *Strani pravni život*, 61(1), pp. 51-62.
- Jovičić, K. 2013. Pravo prodavca da otkloni nedostatke u izvršenju ugovora prema Bečkoj konvenciji. *Pravni život*, 11(3), pp. 327-338.
- Lookofsky, J. 2008. *Understanding the CISG (3rd ed.)*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Magnus, U. 2005. The Remedy of Avoidance of Contract under CISG – General Remarks and Special Cases. *Journal of Law and Commerce*, 25, pp. 423-436.
- Malkawi, B. 2020. CISG: The Relation among Cure, Fundamental Breach, and Avoidance. *Journal of Law, Policy and Globalization*, 93, pp. 24-44.
- Müller-Chen, M. & Lara, M. 2011. Avoidance for Non-Conformity of Goods under Art. 49(1)(a) CISG. U: Kröll, S. *et al.* (eds.), *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy, Convergence and Evolution*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer Law & Business, pp. 655-676.
- Slakoper, Z. & Dešić, J. 2020. Jednostrani raskid kupoprodajnog ugovora poslije dospijeća obveza strana prema Konvenciji UN o međunarodnoj prodaji robe. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 41(1), pp. 195-217. DOI: <https://doi.org/10.30925/zpfsr.41.1.9>
- Schlechtriem, P. 2006. Subsequent Performance and Delivery Deadlines – Avoidance of CISG Sales Contracts due to Non-Conformity of the Goods. *Pace International Law Review*, 18, pp. 83-98. DOI: <https://doi.org/10.58948/2331-3536.1073>

- Schwenzer, I. 2005. The Danger of Domestic Preconceived Views with Respect to the Uniform Interpretation of the CISG: The Question of Avoidance in the Case of Non-Conforming Goods and Documents. *Victoria University of Wellington Law Review*, 36(4), pp. 795-807. DOI: <https://doi.org/10.26686/vuwlr.v36i4.5626>
- Schwenzer, I. 2012. The Right to Avoid the Contract. *Annals FLB Belgrade Law Review*, 60(3), pp. 207-215.
- UNCITRAL. 2016. *Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. New York: United Nations.
- Vilus, J. et al. 2008. *Međunarodno privredno pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.
- Vukadinović, R. 2012. *Međunarodno poslovno pravo*. Kragujevac: Centar za pravo Evropske unije.
- Zdravković, U. 2021a. Pojam bitne povrede kod ugovora o međunarodnoj prodaji robe. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 92, pp. 97-114. DOI: <https://doi.org/10.5937/zrpfno-34163>
- Zdravković, U. 2021b. Pravo kupca da traži izvršenje obaveze od prodavca usled povrede ugovora o međunarodnoj prodaji robe. U: Obradović, G. (ur.), *Tematski zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, pp. 225-240.

Izvori sudske i arbitražne prakse

- Presuda Apelacionog suda u Nansiju (Francuska) u predmetu *O. v. P.* br. 20/03154 od 6. novembra 2013. godine (CLOUT case No. 1506).
- Presuda Saveznog suda Nemačke u predmetu *Cobalt sulphate*, br. VIII ZR 51/95, od 3. aprila 1996. godine (CLOUT case No. 171).
- Odluka Arbitražnog suda Međunarodne trgovačke komore u predmetu *Assembly line for batteries* br. 7660 od 23. avgusta 1994. godine (CLOUT case No. 302).
- Odluka Kineske međunarodne ekonomske i trgovinske arbitražne komisije (CIETAC) od 19. decembra 1997. godine (CLOUT case No. 990).
- Presuda Kantonalnog suda u Cirihu u predmetu *Printing products*, br. HG050430, od 25. juna 2007. godine (CLOUT case No. 935).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Minhenu u predmetu br. 7 U 1720/94 od 8. februara 1995. godine (CLOUT case No. 133).
- Presuda Privrednog suda Kantona Argau (Švajcarska) u predmetu *Triumphal arches*, br. OR.2001.00029 od 5. novembra 2002. godine (CLOUT case No. 882).
- Presuda Okružnog suda u Regenzburgu (Nemačka) u predmetu *Fabrics for skirts and dresses* od 24. septembra 1998. godine (CLOUT case No. 339).
- Presuda Apelacionog suda u Parizu u predmetu *Aluminium and Light Industries Company (ALICO Ltd.) v SARL Saint Bernard Miroiterie Vitrierie* od 14. juna 2001. godine (CLOUT case No. 481).
- Presuda Saveznog suda Nemačke u predmetu *Key stamping machine*, br. VIII ZR 18/94 od 15. februara 1995. godine (CLOUT case No. 124).

- Presuda Višeg regionalnog suda u Minhenu u predmetu 7 U 4419/93 od 2. marta 1994. godine (CLOUT case No. 83).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Koblencu (Nemačka) u predmetu *Acrylic blankets*, br. 2 U 31/96 od 31. januara 1997. godine (CLOUT case No. 282).
- Odluka Međunarodne trgovačke arbitraže pri Privredno-industrijskoj komori Ruske Federacije br. 196/1997 od 22. oktobra 1998. godine (CLOUT case No. 470).
- Presuda Apelacionog suda u Duu (Francuska) u predmetu *Getec v Bystronic* od 6. februara 2014. godine (CLOUT case No. 1504).
- Presuda Kantonalnog suda u Valezu (Švajcarska) u predmetu *Production plant*, br. C1 04 162, od 21. februara 2005. godine (CLOUT case No. 905).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Oldenburgu (Nemačka) u predmetu *Leather seating arrangement*, br. 11 U 64/94 od 1. februara 1995. godine (CLOUT case No. 165).
- Presuda Apelacionog suda u Versaju u predmetu *Giustina International (SpA) v. Perfect Circle Europe (formerly Floquet Monopole (SARL))* od 29. januara 1998. godine (CLOUT case No. 225).
- Presuda Provincijskog suda Barselone u predmetu *T, SA v. E* od 3. novembra 1997. godine (CLOUT case No. 246).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Hamburgu u predmetu *Jeans*, br. 1 U 31/99 od 26. novembra 1999. godine (CLOUT case No. 348).
- Odluka Kolegijuma Višeg arbitražnog suda Ruske Federacije br. VAS-21560/2004-27-724 od 2. aprila 2007. godine (CLOUT case No. 1110).
- Presuda Privrednog suda Kantona Cirih u predmetu *Sunflower oil*, br. HG950347 od 5. februara 1997. godine (CLOUT case No. 214).
- Odluka Kineske međunarodne ekonomske i trgovinske arbitražne komisije (CIETAC) u predmetu *Air conditioner equipment* od 5. aprila 1999. godine (CLOUT case No. 989).
- Presuda Vrhovnog suda Austrije u predmetu *Wall panels*, br. 1 Ob 74/99k od 29. juna 1999. godine (CLOUT case No. 422).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Diseldorfu u predmetu br. 6 U 119/93 od 10. februara 1994. godine (CLOUT case No. 82).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Koblencu u predmetu *Marble slabs*, br. 2 U 1899/89 od 27. septembra 1991. godine (CLOUT case No. 316).
- Presuda Vrhovnog federalnog suda Švajcarske (Bundesgericht) u predmetu *Packaging machine (Abfüll- und Verpackungsanlage)*, br. 4A_68/2009, od 18. maja 2009. godine.
- Presuda Višeg regionalnog suda u Frankfurtu u predmetu *Italian shoes*, br. 5 U 164/90 od 17. septembra 1991. godine (CLOUT case No. 2).
- Presuda Višeg regionalnog suda u Karlsruheu, br. 19 U 8/02, od 19. decembra 2002. godine (CLOUT case No. 594).
- Odluka Arbitražnog suda Međunarodne trgovinske komore br. 7754 iz januara 1995. godine.
- Presuda Višeg regionalnog suda u Koblencu u predmetu *Blankets*, br. 2 U 31/96 od 31. januara 1997. godine.

Presuda Vrhovnog suda Španije u predmetu *Intraval s.l. v. Ecom Industries GmbH*, od 6. jula 2020. godine (CLOUT case No. 1908).

Presuda Vrhovnog suda Poljske u predmetu *M. (Polish seller) v. R.V. (Bulgarian buyer)*, br. II CSK 603/16 od 2. juna 2017. godine (CLOUT case No. 1812).

Presuda Vrhovnog suda Poljske u predmetu *M. s.a.r.l. (French buyer) v. J.Z. (Polish seller)*, br. IV CSK 662/16, od 13. septembra 2017. godine (CLOUT case No. 1810).

